

Sygn. akt IX Ca 912/17

## WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 stycznia 2018 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie IX Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący:	SSO Bożena Charukiewicz (spr.)
Sędziowie:	SO Krystyna Skiepmo SO Dorota Ciejek
Protokolant:	sekr. sądowy Agnieszka Najdrowska

po rozpoznaniu w dniu 11 stycznia 2018 r. w Olsztynie na rozprawie

sprawy z powództwa K. N.

przeciwko Skarbowi Państwa - Aresztowi Śledczemu w O.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda od wyroku Sądu Rejonowego w Olsztynie

z dnia 10 maja 2017 r., sygn. akt X C 1084/15,

I. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie II w ten sposób, że zasądzoną tam od powoda na rzecz pozwanego kwotę 2.400 zł obniża do kwoty 120 zł (sto dwadzieścia złotych) tytułem zwrotu kosztów procesu;

II. oddala apelację w pozostałej części.

Krystyna Skiepmo Bożena Charukiewicz Dorota Ciejek

**Sygn. akt IX Ca 912/17**

## UZASADNIENIE

Powód P. A., który zmienił w trakcie trwania postępowania nazwisko na K. N., domagał się zasądzenia od Skarbu Państwa- Aresztu Śledczego w B. kwoty 18.000 zł.

W uzasadnieniu wskazał, że dochodzona kwota stanowi zadośćuczynienie za naruszenie godności powoda w związku z naruszeniem prawa do humanitarnych warunków odbywania przez niego kary pozbawienia wolności. Podniósł, że został osadzony w jednej celi dwuosobowej z osobą chorą psychicznie, której się obawiał. Dodał, że blendy w oknach zakładu utrudniały mu dostęp do światła słonecznego, racje żywnościowe były zbyt małe i nie miały wystarczającej

kaloryczności, przydzielane środki czystości nie miały atestu (...), a place spacerowe były zbyt małe, zaś łóżka piętrowe nie były zabezpieczone przed spadnięciem z nich. Ponadto spotkał się z niekompetentną opieką medyczną.

Pozwany Skarb Państwa - Areszt Śledczy w O. wniósł o oddalenie powództwa w całości i obciążenie powoda kosztami procesu.

W uzasadnieniu zaprzeczył by powód przebywał w celach przeludnionych. Każda z cel spełniała normy wynikające z kodeksu karnego wykonawczego. Dodał, że współosadzony z powodem, miał taką samą kwalifikację jak powód, a zakrywanie okien przesłonami jest zgodne z regulacjami Dyrektora Generalnego Służby Więziennej, zaś zaopatrzenie w środki czystości także spełniało normy wymagane przepisami, podobnie jak wyżywienie osadzonych i wielkość placów spacerowych. Pozwany nie odniósł się do zarzutu niewłaściwej opieki lekarskiej z braku książeczki zdrowia powoda i akt osobowych, które przechodzą do zakładów odpowiednio do miejsca osadzenia.

Wyrokiem z dnia 10 maja 2017 r. Sąd Rejonowy w Olsztynie oddalił powództwo zasądzając od powoda na rzecz pozwanego kwotę 2.400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Rejonowy ustalił, że powód w okresie od 29 stycznia 2015r. do 17 lutego 2015r. został osadzony w Areszcie Śledczym w O. w związku z wykonywaniem kary pozbawienia wolności. Ponadto wcześniej powód był osadzony w zakładzie karnym pozwanego w okresie od dnia 22 listopada 2012r. do dnia 23 października 2013r., z okresami kilkudniowych transportów do czynności procesowych.

Przez cały ten okres przebywał w celach małoosobowych (jedno, dwuosobowych). Wszystkie te cele spełniały według ewidencji Aresztu Śledczego w O. normy ustawowe 3 m<sup>2</sup> na jednego osadzonego – w okresach, w których powód w tych celach przebywał nie było tam więcej osadzonych, aniżeli ilość osób, dla których cele te są przewidziane.

Okna wszystkich cel zostały zaopatrzone w przesłony, ograniczające pełne nasłonecznienie, ale nie pozbawiające cel dopływu światła słonecznego. Miało to utrudniać kontakty pomiędzy osadzonymi, bowiem w Areszcie Śledczym osadzone są przede wszystkim osoby tymczasowo aresztowane, toteż jest to uzasadnione charakterem tego środka.

Posiłki w Areszcie Śledczym w O. mają kaloryczność zgodną z obowiązującymi przepisami. Brak jest również przepisów normujących konieczność zabezpieczenia dodatkowego piętrowych łóżek, w które są wyposażone cele osadzonych. Brak jest także przepisów, normujących konieczność posiadania atestu przez wyroby kosmetyczne, udostępniane osadzonym. Normy środków czystości przewidziane w przepisach są w Areszcie Śledczym w O. przestrzegane. Również place spacerowe mają wymiary przewidziane we właściwych przepisach.

Powód był osadzony przez krótki okres czasu z osadzonym S. P. w jednej celi, tj. w okresie od 30 stycznia 2015r. do dnia 3 lutego 2015r. Podgrupa kwalifikacyjna osadzonego S. P. w okresie osadzenia z powodem to (...) Powód w trakcie pobytu w zakładzie pozwanego dał się poznać jako osoba roszczeniowa. Relacje pomiędzy osadzonymi nie układały się poprawnie, bo również współosadzony miał charakter osoby konfliktowej.

Jak ustalił Sąd Rejonowy w trakcie pobytu w Areszcie Śledczym w O. powód miał wykonany rentgen nadgarstka po złamaniu, co miało miejsce w dniu 9 lutego 2015r. Ponadto powód zgłosił się do lekarza aresztu w dniu 2 lutego 2015r. w związku z odczuciami przyspieszonej akcji serca, co nie zostało potwierdzone wykonanymi w ambulatorium Aresztu Śledczego badaniami. Nie dostarczył też dokumentacji medycznej dotyczącej wcześniejszego leczenia i rozpoznania stanów chorobowych.

W ocenie Sądu Rejonowego dowody przeprowadzone w niniejszej sprawie również z urzędu nie dały podstaw do przyjęcia zasadności roszczenia powoda. Wszystkie cele, w których przebywał powód miały powierzchnię zgodną z przepisami, przewidującymi 3 m<sup>2</sup> na jednego osadzonego. Powód nie wskazał konkretnych argumentów dotyczących innych zarzutów np. zbyt małej kaloryczności posiłków lub zbyt małych placów spacerowych. Z kolei część warunków uciążliwych, które powód wskazuje jako uciążliwości mające spowodować jego krzywdę, jak np. przesłony w oknach, brak zabezpieczenia na łóżkach czy nie atestowane wyroby chemiczne udostępniane osadzonym,

są zwykłymi uciążliwościami związanymi z odbywaniem przez niego kary pozbawienia wolności. Przeprowadzone dowody nie potwierdziły również zarzutów powoda dotyczących złej opieki medycznej zapewnianej przez pozwanego. Sprawowanie prawidłowej opieki medycznej potwierdziły dowody z zeznań lekarza ambulatorium oraz treści zapisów w książeczce zdrowia powoda. Sąd Rejonowy wskazał również, iż dolegliwość związana z odbywaniem kary pozbawienia wolności, w granicach dozwolonego naruszenia dóbr osobistych w związku z odbywaniem tej kary, jest niejako wpisana w jej charakter oraz jest naruszeniem dóbr osobistych w granicach przewidzianych przepisami prawa, co z kolei jest dopuszczalną ingerencją w tą sferę. O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 98 § 1 k.p.c. obciążając powoda jedynie kosztami zastępstwa procesowego z uwagi na zwolnienie go od kosztów sądowych.

Powyższy wyrok zaskarżył apelacją powód domagając się, jak wynika z treści apelacji, uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpoznania. W uzasadnieniu wskazał, że nie mógł „należycie dochodzić swych praw”, gdyż nie ustanowiono dla niego profesjonalnego pełnomocnika. Podtrzymał swoje zarzuty podniesione w pozwie odnoszące się do warunków osadzenia w Areszcie Śledczym.

### **Sąd Okręgowy zważył, co następuje:**

Apelacja jest zasadna tylko w części dotyczącej wysokości kosztów procesu.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że Sąd I instancji prawidłowo przeprowadził postępowanie dowodowe oraz orzekł na podstawie wszystkich zaoferowanych przez strony dowodów, dokonując ich trafnej oceny. Ocena wiarygodności i mocy dowodów została przeprowadzona w granicach przysługującej Sądowi I instancji z mocy art. 233 § 1 k.p.c. swobody osądu.

Ustalenia faktyczne w sprawie poczynione zostały na podstawie wszechstronnej analizy dowodów, których ocena nie wykazała błędów natury faktycznej, czy logicznej, znajdując swoje odzwierciedlenie w uzasadnieniu zaskarżonego orzeczenia. Sąd Rejonowy wskazał, jakie fakty uznał za udowodnione, na czym oparł poszczególne ustalenia. Sąd I instancji wskazał również wnioski, jakie wyprowadził z dokonanych ustaleń, opierając na nich swoje merytoryczne rozstrzygnięcie, co zostało zawarte w obszernych, dokładnych i logicznych wywodach uzasadnienia zaskarżonego orzeczenia.

Ustalenia faktyczne i ich ocenę Sąd Okręgowy przyjął za własne, zwracając uwagę, że nie ma wobec tego potrzeby procesowej przeprowadzania na nowo w uzasadnieniu tego orzeczenia oceny każdego ze zgromadzonych dowodów, a wystarczy odnieść się do tych ustaleń i ocen, które zostały zakwestionowane w apelacji (por. wyroki Sądu Najwyższego z 10 października 1998r., III CKN 650/98, z 4 kwietnia 2003r., III CKN 1217/00, z 27 listopada 2003r., II UK 156/03, z 27 kwietnia 2010r., II PK 312/09 oraz z 9 lutego 2012r., III CSK 179/11).

W dalszej części należy podkreślić, że sąd drugiej instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego (uchwała Sądu Najwyższego 31 stycznia 2008r., III CZP 49/07), dlatego powoływanie się w zarzutach na naruszenie prawa procesowego, ma skutek procesowy tylko do wymienionych w odwołaniu konkretnych zarzutów naruszenia procedury, z wyjątkiem powodujących nieważność postępowania.

W szczególności nie jest zasadny zarzut pozbawienia powoda możliwości obrony swych praw w związku z odmową ustanowienia dla niego zawodowego pełnomocnika z urzędu.

Zgodnie z ugruntowanym orzecnictwem Sądu Najwyższego pozbawienie strony możliwości obrony swych praw, powodujące nieważność postępowania w rozumieniu art. 379 pkt 5 k.p.c. zachodzi wówczas, gdy strona z powodu wadliwości procesowych sądu lub strony przeciwnej, będących skutkiem naruszenia konkretnych przepisów postępowania, których nie można było wskazać przed wydaniem orzeczenia w danej instancji, nie mogła brać i nie brała udziału w postępowaniu lub jego istotnej części (orzeczenia Sądu Najwyższego: z dnia 10 maja 1974 r., II CR 155/74, OSPiKA 1975, nr 3, poz. 66; z dnia 6 marca 1998 r., III CKN 34/98, Prok. i Pr. 1999, nr 5, poz. 41 - dodatek; z dnia 13 marca 1998 r., I CKN 561/97, niepublikowane). Przy ocenie, czy doszło do pozbawienia strony

możności działania, trzeba najpierw rozważyć, czy nastąpiło naruszenie przepisów procesowych, następnie zbadać, czy uchybienie to wpłynęło na możliwość strony do działania w postępowaniu, wreszcie ocenić, czy pomimo zaistnienia wspomnianych przeszkód strona mogła bronić swych praw w procesie. Dopiero w razie kumulatywnego spełnienia wszystkich tych warunków można uznać, że strona została pozbawiona możliwości działania (postanowienie Sądu Najwyższego z 18 grudnia 2014 r. II UZ 58/14 LEX nr 1622316). W orzecznictwie przyjmuje się również, że w sytuacji, gdy strona swoim zachowaniem wykazuje wystarczającą znajomość reguł, według których toczy się postępowanie sądowe, odmowa ustanowienia fachowego pełnomocnika nie może być oceniona jako prowadząca do nieważności postępowania, z uwagi na pozbawienie strony możliwości obrony swych praw. Samo złożenie przez stronę wniosku o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego nie obliguje sądu do jego uwzględnienia, nawet w sytuacji gdy strona jest pozbawiona wolności.

Wniosek pozwanego o ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika został rozpoznany przez Referendarza Sądowego, przy czym powód nie zaskarżył tego postanowienia. Ponowny wniosek w tym przedmiocie został odrzucony. Postępowanie to zgodne było z przepisami dotyczącymi rozpoznania wniosków o ustanowienie profesjonalnego pełnomocnika. W jego rezultacie wniosek powoda został prawomocnie oddalony. Odmowa ustanowienia zawodowego pełnomocnika nie miała wpływu na możliwość działania powoda w procesie. Powód kierował do Sądu liczne wnioski i pisma procesowe, z treści których wynikała znajomość instytucji prawa cywilnego. W pismach tych powód przedstawiał swoje stanowisko oraz odnosił się do decyzji procesowych Sądu. Korzystał również z możliwości ich zaskarżania. W ten sposób powód realizował prawo do obrony swych praw. Powód został również przesłuchany w charakterze strony i w związku z tym mógł swobodnie przedstawić swoje racje. W konsekwencji nie można uznać, iż odmowa ustanowienia dla powoda zawodowego pełnomocnika pozbawiła powoda możliwości obrony swych praw.

Przesłanki odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez funkcjonariuszy państwowych określone zostały w Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. i skonkretyzowane w Kodeksie cywilnym.

Zgodnie z art. 77 ust. 1 Konstytucji RP z 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483): „Każdy ma prawo do wynagrodzenia szkody, jaka została mu wyrządzona przez niezgodne z prawem działanie organu władzy publicznej”. Z kolei art. 417 § 1 k.c. stanowi, że za szkodę wyrządzoną przez niezgodne z prawem działanie lub zaniechanie przy wykonywaniu władzy publicznej ponosi odpowiedzialność Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego lub inna osoba prawna wykonująca tę władzę z mocy prawa. Z przepisów tych wynika, iż przesłankami odpowiedzialności Skarbu Państwa są: wystąpienie szkody, wykonywanie funkcji władzy publicznej, wyrządzenie szkody działaniem organu władzy publicznej oraz niezgodność z prawem działania władzy publicznej wyrządzającej szkodę (wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 4 grudnia 2001 r., SK 18/2000; Dz. U. Nr 145, poz. 1638). Podkreślić przy tym należy, iż powyższe przesłanki muszą być spełnione łącznie.

Należy zaznaczyć, iż nie wszystkie z powyższych przesłanek podlegały udowodnieniu, co uszło uwadze Sądu Rejonowego. Przesłanka bezprawności objęta jest bowiem domniemaniem, a to z uwagi na to, iż podstawą faktyczną roszczenia powoda stanowiło naruszenie przez pozwanych dóbr osobistych (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2012 r., sygn. akt I CSK 248/12). Artykuł 24 k.c., będący podstawą prawną roszczeń z tytułu naruszenia dóbr osobistych, nie wymaga bowiem dla przyjęcia odpowiedzialności wykazania bezprawności działania podmiotu naruszającego dobra osobiste, co powoduje, że dochodzący ochrony nie musi tej przesłanki udowadniać, natomiast domniemany sprawca naruszenia dobra osobistego, by uwolnić się od odpowiedzialności powinien wykazać, że jego działanie lub zaniechanie nie nosiło cech bezprawności.

Sąd Okręgowy opowiada się w niniejszej sprawie za ścisłym ujmowaniem przesłanki bezprawności, jako zaprzeczeniem zachowania uwzględniającego nakazy i zakazy wynikające z normy prawnej – z wyłączeniem norm moralnych, obyczajowych i zasad współżycia społecznego. Chodzi tu więc o niezgodność z konstytucyjnie rozumianymi źródłami prawa, czyli Konstytucją, ustawami, ratyfikowanymi umowami międzynarodowymi, rozporządzeniami oraz prawem stanowionym przez Unię Europejską.

Jeżeli więc powód dochodzi - tak jak w niniejszej sprawie - zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę – to zgodnie z art. 6 k.c. zobowiązany był udowodnić, że działanie lub zaniechanie pozwanego spowodowało naruszenie dóbr osobistych powoda. Uchylenie się pozwanych od odpowiedzialności mogło natomiast polegać na obaleniu domniemania bezprawności działania lub zaniechania działania naruszającego dobra osobiste powoda.

Działanie w ramach obowiązującego porządku prawnego, by wyłączyć bezprawność, musi być dokonane w granicach określonych tym porządkiem prawnym, to jest pozostawać w zgodzie z obowiązującymi przepisami, powinno być rzeczowe, obiektywne, podjęte z należytą ostrożnością i przez osobę uprawnioną (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 kwietnia 2000 roku, sygn. akt III CKN 777/98).

W ocenie Sądu Okręgowego prawidłowo przyjął Sąd Rejonowy, iż w niniejszej sprawie przeprowadzone dowody nie wykazały bezprawności działania strony pozwanej w odniesieniu do warunków odbywania kary przez powoda.

Za prawidłową należało uznać opiekę medyczną zapewnioną powodowi. Powód jest osobą pozbawioną wolności na podstawie prawomocnego wyroku skazującego. W związku z tym przebywał w placówce pozwanego i był poddany rygorom wynikającym z przepisów szczególnych regulujących sytuację prawną osób odbywających karę pozbawienia wolności.

W niniejszej sprawie niekwestionowany był fakt, że powód korzystał z bezpłatnych świadczeń opieki zdrowotnej. Analiza zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie pozostawia jednak wątpliwości, że opieka medyczna sprawowana przez pozwanego sprawowana była właściwie. Świadczą o tym nie tylko zeznania świadka J. P., ale również dokumentacja medyczna związana z udzielonymi powodowi świadczeniami medycznymi w lutym 2015 r. Jego dolegliwości sercowe nie zostały potwierdzone badaniami, zaś złamany nadgarstek został prześwietlony. Dowody te nie wskazują na bezprawne działania pozwanego. Powodowi zostały udzielone świadczenia medyczne stosowne do jego stanu zdrowia. W określonej sytuacji były one wystarczające.

Nie znalazły potwierdzenia w zebranych materiale dowodowym zarzuty powoda dotyczące przeludnienia cel. Z przedstawionych przez pozwanego dowodów wynika, że pozwany nie był osadzony w celach, w których powierzchnia na jedną osobę wynosiła mniej niż 3 m<sup>2</sup>. Nie ma tym samym podstaw do przyjęcia bezprawności działania pozwanego w tym zakresie.

Pozostałe zarzuty podnoszone przez powoda odnoszące do komfortu łóżek, kaloryczności jedzenia i stosowania przesłon w oknach należało uznać za nieuzasadnione roszczenia powoda dotyczące warunków odbywania kary pozbawienia wolności.

Należy stwierdzić, iż odnośnie do warunków odbywania kary pozbawienia wolności nie są decydujące same oczekiwania osadzonych. Pewne uciążliwości lub niedogodności związane z samym pobytym w zakładzie karnym, a polegające na niższej niż oczekiwana jakości warunków nie mogą świadczyć o naruszeniu dobra osobistego w postaci uchybienia godności osadzonego w zakładzie karnym. Zakład karny nie ma bowiem obowiązku zapewnienia osadzonym warunków na przeciętnym poziomie społeczeństwa. Nawet złe warunki bytowe nie stanowią automatycznie naruszenia godności lub czci więźnia (wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 marca 2015 r., I ACa 30/15).

Reasumując należy podnieść, iż przeprowadzone postępowanie dowodowe nie wykazało podnoszonych przez powoda zarzutów dotyczących warunków odbywania przez niego kary pozbawienia wolności. W związku z tym nie było podstaw do przypisania zachowaniu pozwanego bezprawności, co jest podstawową przesłanką odpowiedzialności na podstawie art. 417 k.c.

Konieczna korekta wyroku wynikała z błędnie przyjętej przez Sąd Rejonowy stawki wynagrodzenia zawodowego pełnomocnika reprezentującego pozwanego, która w niniejszej sprawie wynosi 120 zł a nie 2.400 zł. Zgodnie z § 10 pkt 25 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z

urzędu ( j.t. Dz. U. z 2013 poz.490) stawka minimalna w sprawie o odszkodowanie lub zadośćuczynienie związane z warunkami wykonywania kary pozbawienia wolności lub tymczasowego aresztowania wynosi 120 zł.

Mając zatem na uwadze wskazane wyżej okoliczności Sąd Okręgowy na podstawie art. 386 § 1 i art. 385 k.p.c. orzekł, jak w wyroku.

Dorota Ciejek Bożena Charukiewicz Krystyna Skiepmo